

Огляд МСФЗ 9

Юлія Нагорна

Управління методології
бухгалтерського обліку та фінансової звітності
Департаменту бухгалтерського обліку

06.09.2022

Disclaimers

- Формат вебінару передбачає проведення відеозапису. Беручи участь у заході, ви даєте свою згоду на проведення відео- та аудіозапису з метою публікації таких матеріалів на сторінці офіційного інтернет-представництва Національного банку України з подальшим використанням в навчальних цілях.
- Будь-які інтерпретації, висновки та думки, висловлені у цій презентації є безпосередньо думкою автора і не є офіційною думкою Національного банку України. Національний банк України не несе відповідальності за точність та будь-які інші дані, які наведені або на які здійснюється посилання у цій презентації.
- Права та дозволи:
Матеріал у цій презентації захищений авторським правом. Копіювання та / або передача частин або всієї цієї роботи та/або відеоматеріалів запису будь-якій стороні за межами Національного банку України без відповідного дозволу може бути порушенням чинного законодавства.

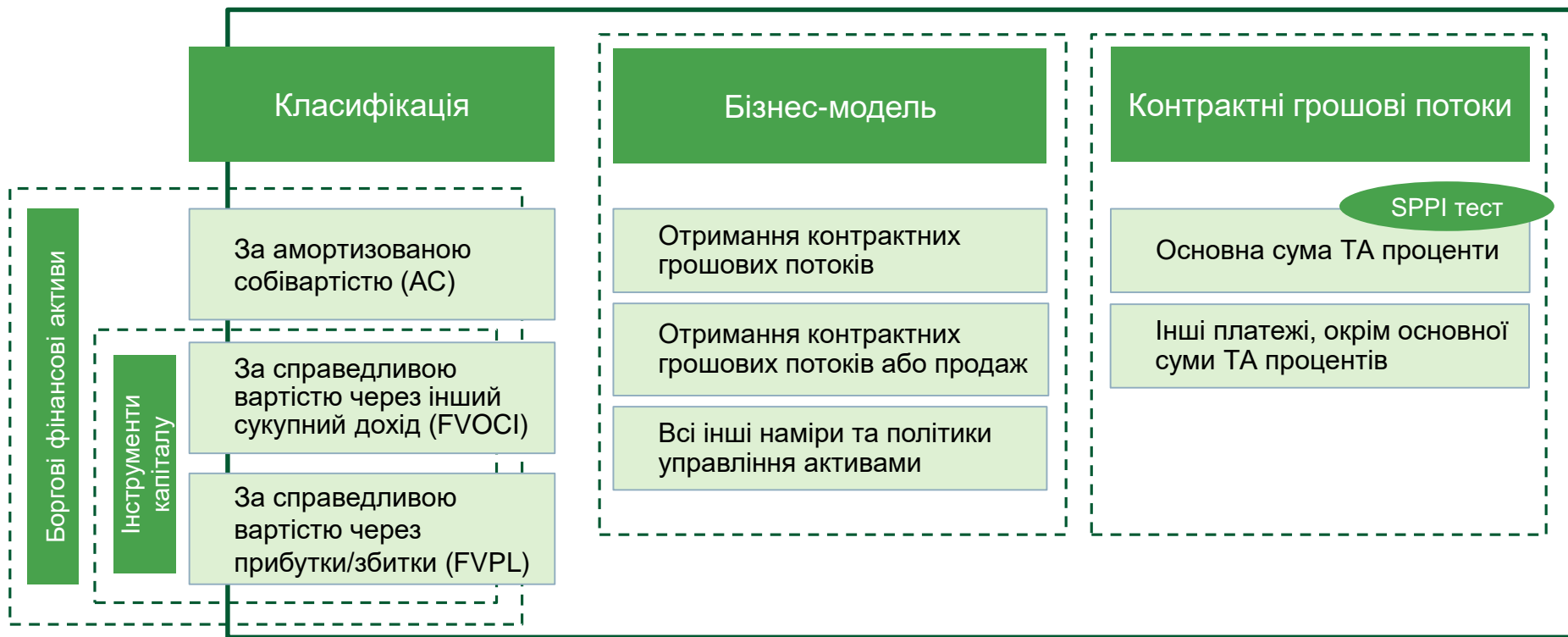
Зміни в МСФЗ 9: чотири ключових елементи

Нова класифікація фінансових активів	Новий принцип оцінки кредитних ризиків	Нова модель загальних принципів хеджування	Уточнення розкриття у фінансовій звітності
<ul style="list-style-type: none"> Нова класифікація фінансових активів за вимогами МСФЗ 9 (2014) 3-и бізнес-моделі залежно від намірів та політики управління активами Тест на грошові потоки для фінансових активів	<ul style="list-style-type: none"> Нові моделі оцінки збитків – моделі очікуваних збитків: визнання знецінення як за фінансовими активами, так і за зобов'язаннями, на дату первісного визнання, та передбачає 3 стадії знецінення	<ul style="list-style-type: none"> Нова модель більш тісно узгоджує облік хеджування з діяльністю з управління ризиками Більша кількість стратегій економічного хеджування можуть відповідати вимогам до обліку хеджування	<ul style="list-style-type: none"> Форми фінансової звітності будуть змінені або доповнені новими статтями та додатковим розкриттям інформації Перехід до МСФЗ 9 вплине на формат звітів, обсяги резервів, прибуток, капітал та збільшить волатильність доходів

Наміри і політика управління активами в цілому на рівні банку буде визначати нову класифікацію активів

Моделі оцінки

Нова класифікація вимагає нових методологічних та технічних підходів, змін у процесах компанії

Матриця визначення моделі оцінки

		Модель управління		
		Отримання грошових потоків, передбачених умовами договору (випуску)	Отримання грошових потоків, передбачених умовами договору (випуску), або продаж	Усі інші наміри
Грошові потоки	Основна сума ТА проценти	За амортизованою собівартістю (AC)*	За справедливою вартістю через інший сукупний дохід (FVOCI)*	За справедливою вартістю через прибутки/збитки (FVPL)
	Інші	(FVPL)	(FVPL)	(FVPL)

* існує право під час первісного визнання безвідклично призначити фінансовий актив за FVPL

Класифікація активів базується на комбінації бізнес-моделі управління активами та характеристик грошових потоків

Бізнес-модель з управління фінансовими активами

Бізнес-модель описує в який спосіб суб'єкт господарювання здійснює управління своїми активами

Бізнес-модель визначається на рівні, який відображає порядок спільного управління групами фінансових активів для досягнення певної ділової мети. Ця умова не передбачає застосування підходу до класифікації на рівні окремих інструментів, а її дотримання має з'ясуватись на більш високому рівні агрегування

Бізнес-модель суб'єкта господарювання описує, в який спосіб суб'єкт господарювання здійснює управління своїми фінансовими активами для одержання грошових потоків. Це означає, що бізнес-модель суб'єкта господарювання визначає, чи виникнуть грошові потоки від одержання договірних грошових потоків або від продажу фінансових активів, або надійдуть із обох цих джерел

Результати визначення моделей управління фінансовими активами банку мають бути належним чином задокументовані

SPPI тест. Тестування грошових потоків

Solely Payments of Principal and Interest

Основна сума

- справедлива вартість фінансового активу при первісному визнанні

Проценти

- компенсація за часову вартість грошей
- компенсація за кредитний ризик, пов'язаний із заборгованістю за основною сумою
- компенсація за інші основні ризики кредитування (наприклад, ризик ліквідності)
- витрати щодо кредитування (наприклад, адміністративні витрати)
- маржа прибутку

Тест на грошові потоки (SPPI) передбачає ґрунтовний аналіз умов договорів. Результати аналізу характеристик грошових потоків мають бути належним чином задокументовані

Визнання очікуваних кредитних збитків

Модель очікуваних збитків

Збитки визнаються на дату первісного визнання

Очікувані кредитні збитки мають відображати:

- об'єктивну та зважену за ймовірністю суму, визначену шляхом оцінки певного діапазону можливих результатів
- часову вартість грошей
- обґрунтовано необхідну та підтверджену інформацію про минулі події, поточні умови та прогнози майбутніх економічних умов, що може бути одержана без надмірних витрат або зусиль станом на звітну дату

Модель знецінення за МСФЗ 9 вимагає збору і обробки великого масиву інформації щодо історичних, поточних та перспективних вхідних даних

Очікувані кредитні збитки. Важливі аспекти

- Суб'єкту господарювання необхідно проаналізувати фінансові активи та існуючі / потенційні фінансові зобов'язання, за якими потрібно буде оцінювати очікувані збитки та визнавати резерв
- Суб'єкт господарювання має розробити моделі оцінки очікуваних збитків за кожним видом фінансових активів та фінансових зобов'язань
- Суб'єкт господарювання враховує історичну, поточну та прогнозну інформацію (включно з макроекономічними даними). Це призведе до більш раннього визнання кредитних збитків, оскільки суб'єктам господарювання більше не буде доцільно чекати настання понесеної події збитків до визнання кредитних збитків.
- Процес оцінки включає 2 етапи – аналіз рівня кредитного ризику і обчислення суми кредитних збитків
- Згідно з МСФЗ 9, усі інструменти в межах нових вимог щодо знецінення підлягатимуть оцінці за однією моделлю. Однак існує три різні підходи до застосування цієї нової моделі

Три підходи до застосування моделі очікуваних кредитних збитків

Основний (загальний)

- Для більшості фінансових активів, за якими визнається зменшення корисності.
- Три стадії зменшення корисності залежно від погіршення кредитної якості активу

Другий (особливий)

- Для придбаних або створених фінансових активів, що мають ознаки зменшення корисності вже під час первісного визнання (POCI-активи, англ. POCI-assets (Purchased or Originated Credit Impaired))

Третій (спрощений)

- Для торгової дебіторської заборгованості, активів за договорами з клієнтами (МСФЗ 15), дебіторської заборгованості з оренди (МСФЗ 16)

Основний підхід

	Стадія 1	↔	Стадія 2	↔	Стадія 3
Тригер	Первісне визнання. Відсутнє значне зростання ризику		Суттєве підвищення кредитного ризику		Знецінення (дефолт)
Очікувані кредитні збитки (ECL)	12 місячні* ECL		ECL за весь час дії фінансового активу		ECL за весь час дії фінансового активу
Процентний дохід	Ефективна ставка відотка на валову балансову вартість		Ефективна ставка відсотка на валову балансову вартість		Ефективна ставка відсотка на амортизовану балансову вартість

*Фраза «оцінюється ймовірність настання дефолту протягом найближчих 12 міс» **не** означає, що ми *аналізуємо* грошові потоки тільки протягом найближчих 12 міс. Тут розглядається можливість настання дефолту позичальника протягом 12 міс, а грошові потоки, пов'язані з цим дефолтом, будуть ставитися до всього періоду дії договору

Оцінюючи значне збільшення кредитного ризику суб'єкт господарювання використовує зміну ризику настання дефолту (невиконання зобов'язань) протягом очікуваного терміну дії фінансового інструменту, а не зміну суми очікуваних кредитних збитків

Значне збільшення кредитного ризику

Ознаками значного збільшення кредитного ризику є:

- значна зміна зовнішніх ринкових показників кредитного ризику (процентних ставок, курсів валют);
- значна зміна кредитного рейтингу фінансового інструменту або позичальника
- існуюча або прогнозована несприятлива зміна технологічних, комерційних, фінансових або економічних умов, які можуть вплинути на позичальника (зростання безробіття, збільшення процентних ставок, зростання інфляції, зміна податкового законодавства);
- значна або очікувана зміна результатів операційної діяльності позичальника;
- значна зміна величини наданого забезпечення;
- прострочення встановлених договором платежів більш ніж на 30 днів (спростовне припущення)

МСФЗ 9 не встановлює кількісних (процентних) значень поняття «значного збільшення кредитного ризику». Дана оцінка залежить від величини кредитного ризику при первісному визнанні. Наприклад, зміна кредитного ризику на 1% є незначним, якщо кредитний ризик зріс з 30% до 31%. У той же час збільшення кредитного ризику на один пункт з 3% до 4% є істотним.

Очікувані кредитні збитки

- Очікувані кредитні збитки (ECL) – середньозважені кредитні збитки, зважені на відповідні ризики настання дефолту

$$ECL = PD \times CL$$

PD – ймовірність дефолту
CL – сума кредитних збитків

$$\text{Кредитні збитки (CL)} = \sum \frac{\text{усі договірні грошові потоки згідно з договором} - \text{усі грошові потоки, що очікується одержати}}{(1 + ECB)^t}$$

При оцінці очікуваних кредитних збитків суб'єкт господарювання може не визначати всі можливі сценарії. Водночас, він має врахувати ризик або ймовірність настання кредитних збитків шляхом розгляду можливості настання кредитного збитку та можливості ненастання кредитного збитку, навіть якщо можливість настання кредитного збитку є малоімовірною

Визначення дефолту

- При визначенні дефолту застосовується визначення дефолту, яке використовується в цілях внутрішнього управління кредитним ризиком для відповідного фінансового інструмента
- Визначення дефолту, що використовується в цих цілях, застосовується послідовно до всіх фінансових інструментів, якщо не стане доступною інформація, яка вказує на доцільність застосування іншого визначення дефолту за конкретним фінансовим інструментом

Визначення дефолту, порядок оцінки ризиків настання дефолтів повинен бути закріплений в обліковій політиці організації

Ефективна ставка відсотка

- Метод ефективної ставки відсотка забезпечує однаковий рівень дохідності (витратності) шляхом рівномірного розподілу доходів і витрат на всі періоди протягом строку дії фінансового інструменту
- Ефективна ставка відсотка застосовується для:

а) визнання процентних доходів (витрат) за фінансовим інструментом;

б) оцінки фінансових інструментів, що обліковуються за амортизованою собівартістю [кредитів, вкладів (депозитів), боргових цінних паперів], та обчислення теперішньої вартості майбутніх потоків грошових коштів для розрахунку зменшення корисності фінансових активів

Розрахунок ефективної ставки відсотка

Крок 1

визначаються початкові дані для побудови ряду потоків грошових коштів

валова балансова вартість під час первісного визнання фін інструменту
очікувані майбутні потоки грошових коштів
терміни (періоди часу до) виникнення майбутніх потоків грошових коштів

Крок 2

$$\sum_{i=0}^n \frac{ГП_i}{(1 + I_{ef})^i} = 0$$

для виключення похибки кількість знаків після коми має бути не менше ніж вісім

Крок 3

будується графік визнання доходів (витрат), погашення основної суми боргу (номіналу) та процентів за фінансовим інструментом

Розрахунок ефективної ставки відсотка здійснюється із застосуванням індивідуального програмно-технічного автоматизованого комплексу

Приклад розрахунку ЕСВ

Кредит строком на 4 міс.

номінал 10 000,00

ставка 5%

комісія за видач 200

оплати відсотки-щоміс, основна сума-в кінці строку

обліковий період	0	1	2	3	4
дата облік періоду	01.03.2016	31.03.2016	30.04.2016	31.05.2016	30.06.2016
потік грош коштів	-9800	500	500	500	10500

ВБВ 9 800,00€

ЕСВ 5,57153056%

у разі розрахунку ЕСВ за допомогою Microsoft Excel використовує функції ВСД (IRR) - якщо потоки грошових коштів виникають через рівні за тривалістю проміжки часу (щомісячно, щоденно тощо) або ЧИСТВНДОХ (XIRR) - якщо потоки грошових коштів виникають з будь-якою періодичністю

Графік визнання доходів погашення основної суми боргу (номіналу) та процентів

період	балансова вартість	визнання процентів, у т.ч.			грошові потоки=% + осн сума			балансова вартість на кінець періоду	ставка дохідності
		всього	нарах % за догов	амортизац дисконту	усього	основна	проценти		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
		2*ЕСВ	номінал* річн ставк	3-2				2+3-6	3/2
					-9 800,00				
31.Бер	9 800,00	546,01	500,00	46,01	500,00	0,00	500,00	9 846,01	0,0557153
30.Кві	9 846,01	548,57	500,00	48,57	500,00	0,00	500,00	9 894,58	0,0557153
31.Тра	9 894,58	551,28	500,00	51,28	500,00	0,00	500,00	9 945,86	0,0557153
30.Чер	9 945,86	554,14	500,00	54,14	10 500,00	10 000,00	500,00	0,00	0,0557153
		2 200,00	2 000,00	200,00	12 000,00	10 000,00	2 000,00		

Визнання процентних доходів

Видача кредиту 01.03.2016

	31 Бер	30 квіт	31 трав	30 черв
Дт кредит	10000	Дт нарах% 500	Дт нарах% 500	Дт нарах% 500
Кт дисконт	200	Дт дисконт 46,01	Дт дисконт 48,57	Дт дисконт 51,28
Кт гр кошти	9800	Кт Дохід % 546,01	Кт Дохід % 548,57	Кт Дохід % 554,14

Другий підхід до застосування моделі очікуваних кредитних збитків

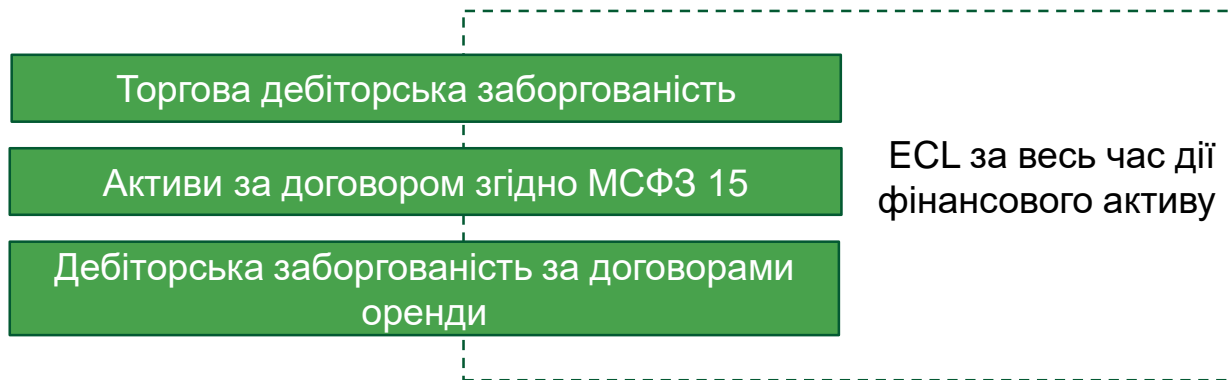
Для РОСІ-активів, що мають ознаки зменшення корисності вже під час первісного визнання

	Стадія 1	Стадія 2	Стадія 3
Тригер	відсутнє значне зростання ризику	Суттєве підвищення кредитного ризику	Знецінення
Очікувані кредитні збитки (ECL)	12 місячні ECL	ECL за весь час дії фінансового активу	ECL за весь час дії фінансового активу
Процентний дохід	Ефективна ставка відотка на валову балансову вартість	Ефективна ставка відсотка на валову балансову вартість	Ефективна ставка відсотка на амортизовану балансову вартість

РОСІ-активи – це окрема категорія знецінених фінансових активів, що відрізняються від інших методом визнання процентних доходів та очікуваних кредитних збитків, а також які залишаються знеціненими протягом усього строку дії договору, навіть, коли існують сприятливі зміни в очікуваних кредитних збитках

Спрощений підхід

Щоб допомогти суб'єктам господарювання, які мають менш складні системи управління кредитним ризиком, МСФЗ 9 запровадив спрощений підхід, за якого їм не потрібно відстежувати зміни кредитного ризику

Оцінка фінансових зобов'язань. Класифікація ФЗ

Всі фінансові зобов'язання після первісного визнання оцінюються та відображаються в бухгалтерському обліку за амортизованою собівартістю, за винятком:

Фінансових зобов'язань за FVPL

фінансових зобов'язань, які виникають, якщо передавання фінансового активу не відповідає умовам припинення визнання або застосовується принцип продовження участі

договорів фінансової гарантії, авалю, поручительства

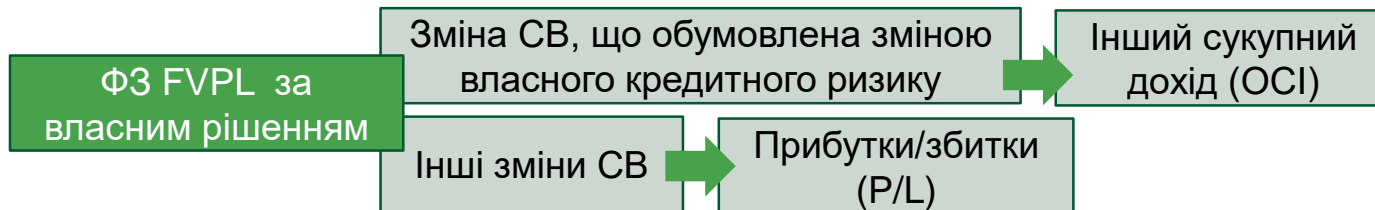
зобов'язань з кредитування за ставкою, нижче ринкової

умовної компенсації, визнаної покупцем під час об'єднання бізнесів, до якої застосовується МСФЗ 3 «Об'єднання бізнесу» → за FVPL

Принципи оцінки фінансових зобов'язань

Під час первісного визнання ФЗ на власний розсуд його можна класифікувати без права наступної рекласифікації як таке, що обліковується FVPL, якщо:

- ця класифікація усуває чи значно зменшує непослідовність оцінки або визнання, яка в іншому випадку виникла б унаслідок використання різних баз оцінки активів чи зобов'язань, або визнання пов'язаних із ними прибутків та збитків;
- управління групою ФЗ або групою ФА та ФЗ і оцінка результатів групи здійснюються на основі справедливої вартості згідно з документально оформленою стратегією управління ризиками або інвестиційною стратегією, і саме на цій основі формується внутрішня інформація про таку групу, яка надається провідному управлінському персоналу;
- договір містить один або декілька вбудованих похідних інструментів, водночас основний договір не є фінансовим активом (окрім випадків, коли вбудований похідний інструмент є незначним або його відокремлення від основного договору було б заборонене).

Знецінення фінансових зобов'язань

Процес оцінки знецінення за МСФЗ 9 передбачає

Аналіз рівня кредитного ризику

Визначення збільшення/зменшення
кредитного ризику

Обчислення суми очікуваних
кредитних збитків

$ECL = PD \times CL$

Перехід на МСФЗ 9

Застосування МСФЗ має застосовуватися ретроспективно до класифікації фінансових інструментів, оцінки кредитних збитків і визнання доходів і витрат за фінансовими інструментами тощо.

Ретроспективне застосування – застосування нової облікової політики щодо операцій, інших подій та умов так, начебто ця політика застосовувалася завжди

Ретроспективне застосування не стосується фінансових інструментів, визнання яких вже припинене на дату переходу

Порівняльна інформація за попередній період може не переобраховуватися, але:

Різниці між балансовою вартістю фінансових інструментів згідно з МСБО 39 та МСФЗ 9 станом на дату переходу визнається у вхідному сальдо статей нерозподіленого прибутку та іншого сукупного доходу (резерви переоцінки)

Ретроспективне застосування МСФЗ 9 вимагає значної кількості дій: здійснення перекласифікації, необхідних розрахунків, пошуку та підготовки додаткової інформації, опису нових моделей, розробки нових форматів розкриття інформації у фінансовій звітності

Підготовка до впровадження МСФЗ 9

- Питання визначення бізнес-моделей, аналізу договірних грошових потоків, класифікації, рекласифікації фінансових активів, оцінки очікуваних збитків від зменшення корисності фінансових інструментів протягом 12 місяців, протягом всього строку дії інструменту, у тому числі під час їх первісного визнання, підготовки баз статистичних, прогнозних даних, опрацювання програмного забезпечення тощо знаходяться поза сферою діяльності служби бухгалтерського обліку
- Необхідно залучити фахівців бізнес-підрозділів, підрозділів управління ризиками, бухгалтерського обліку, інформаційних технологій (ІТ)

Дякую за увагу